

JOŽE HORVAT

Ted Kramolc: *Tango v svilenih coklah*. Nova revija, Ljubljana 2002.

Izseljenski slikar in pisatelj Ted Kramolc je s to knjigo presenetil. Vsaj po dveh, treh rečeh: z velikim poznavanjem materiala, ki se ga je lotil, k čemur štejem poznavanje metierja in ubesedenih vsebin, dalje z modeliranjem nekaterih naj-sodobnejših sestavin modernega življenja pa tudi s samim načinom pripovedovanja. Nekaj je po moje tudi manj uspešnih ... Ampak tako Kramolc vendarle sodi k tistim izseljenskim avtorjem, ki so od svojega "širokega sveta" znali izvleči ali počrpati tisto aktualno značilnost, ki je v ospredju ali na "špici" salonske plasti zahodnega, najbolj razvitega sveta, ter ga transponirati denimo v manj dinamično okolje – stare domovine. V tem vidim tvorno vlogo piscev tipa Kramolc, ki niso samo dobri oblikovalci, temveč tudi posredniki idej in nazorov, ki jih rojevajo najrazvitejše svetovne družbe. Vzori njegovih oseb so ljudje, ki vplivajo ali bodo še vplivali na mišljenje in čutenje širših množic tudi pri nas, saj se zdi, da tako daleč v tako liberalnem pojmovanju nekaterih tradicionalnih vrednot pri nas v glavnem še nismo (patriotizem; družina; zakon ...). A o tem kasneje.

Prvoosebni pripovedovalec zgodbe je slikar, ki pa tudi piše, po rodu je iz Montane, iz ameriške dežele, v kateri so pobili na tisoče Indijancev, ta zločin pa ga na poseben način opredeljuje: zdi se, kot da je zato moralno preobčutljiv, če ne "zakompleksan", in življenjskemu hedonizmu se ne more prepustiti svedobno, kot si to privošči njegova Allanis, model njegovega slikanja in obenem "femme fatale" njegovega življenja. Allanis

je namreč ne samo prelepa mladenka, ampak tudi tista mlada intelektualka, ki hoče živeti "zdaj", brez skrupulov, skusiti vse užitke in zato odklanja vse dosedanje moralne norme in miselne vzorce, ki so jih v kulturi nakopili misleci, v razviti svet pa jih še prinašajo staromodni priseljenci in "ogrožajo (najsodobnejše) temelje kulture razvitih narodov". Njen slikar se trudi, da bi ji ustregel, toda očitno ne dovolj prepričljivo; nekega dne se Allanis odloči, da se odseli od njega v Los Angeles, prepusti pa mu razkošno stanovanje z obljubo, da se vrne. Seveda se nikoli ne vrne, ampak pristane v Hollywoodu, kjer snema pornografske filme, se smrtno okuži in nazadnje žalostno konča.

Naša zgodba se začne z njenim slovesom od slikarja, nadaljuje z veliko retrospektivo, med katero pisec govori o njeni lepoti, svoji veliki ljubezni do nje pa tudi o njenem nazoru, ki mu ni mogel parirati, a je glede na njeno smrt videti neživljenjski, v nadaljevanju pa raziskuje tudi okoliščine svojih in njenih sopotnikov in s tem v zvezi razkriva splet človeških usod, ki jim sodobna civilizacija skrajnega narcizma in hedonizma ni prinesla dokončne sreče. Da gre pri tem za njihov erotični, če ne le seksualni poraz, je menda razumljivo. Kljub temu se zgodba kot celota ne konča katastrofično; Allanis sicer umre, toda slikar nazadnje najde svojo žensko, smisel svojega dela in nehanja, vendar pa je vzvratno vse njegovo dotedanje življenje videti kot razdejana pokrajina po uničujočem viharju.

Prav tu pa je stržen pripovedi; v napetih odnosih med moškim in žensko, med moškim libidom in ženskim iskanjem potešitve, ki pa – na obeh straneh – nikoli ni dokončno oziroma izpolnjeno in pomirjeno. Moški si žensko večidel želi le telesno, toda tudi ženska moške storitve sprejema le v obliki telesnega užitka. Tako trajno sožitje in "sreča" niti nista možni... in avantura se vsaj na eni strani konča v frustraciji in polomu (kar edino daje misliti, da je za srečo potrebno še kaj, kaj nadčasnega...). Po Allanisinem odhodu se namreč slikar loti vrste pogovorov s svojimi prijatelji in ženskami, ki so se zapletle s svojimi izbranci, menda v upanju, da bo tako kaj več doumel tudi o Allanis in svojem odnosu do nje. Ti pogovori se mu razvijejo v prave psihoanalitske raziskave – to je sicer najmanj umetniški vložek romana, toda zanimiv, saj po eni strani odpira vpoglede v določeno kulturno-filozofsko miselno sestavo ljudi, po drugi razkriva socialno ozadje kanadske (ameriške) družbe v njenih višjih plasteh: bralca informira o stanju njenih pripadnikov, ki – gmotno povsem zadovoljeni, intelektualno opremljeni z razorujočimi odzivi na tradicionalno kulturo in njene vrednote – kot da živi v opojnih sferah nad zemljo, v čutni omami in spolni razpuščenosti, a tudi v alkoholu in dimu pisanih *parties* ter ekscentričnih vedenjskih praks. A v tej družini se slikar ne počuti dobro; v pobegu iz nje mu usoda nazadnje nakloni nekaj milosti in s tem pravega življenjskega zavetja – npr. žensko, s katero bo živel.

Prej sem omenil nekaj posrečenih segmetov te knjige; večidel so zajeti prav iz načina življenja kanadske/ameriške družbe, njenih miselnih vzorcev, družabnih navad in ritualov ter modrovanj o umetnosti in kulturi, posredno – zavito

– pa tudi iz nacionalne določenosti posameznikov. Pri tem je videti tako rekoč le malokaj naivnega; glavni lik romana je razgledan, luciden opazovalec okolja in psihičnega vzmetenja ljudi, umetnik, ki pa ga vendarle bremeni "tradicija" in kot moreča senca visi nad njim grozljiva usoda pobitih v njegovi deželi: to mu daje posebno občutljivost za refleksijo o svetu in ljudeh, a tudi za dojemanje in iskanje osnovnih vrednot življenja, ne nazadnje tudi narave. Če k temu dodam očitno dobro "obrtno" večino pisanja, pri kateri ni moč spregledati določenega "slikarskega" opisovanja ljudi – najbolj bleščeče zlasti ljubice Allanis – kar je oblikovani frazi samo v prid, je moč reči, da to branje prinaša vznemirljivo izkušnjo v našo književno javnost. Poglobljeni prikazi psihoerotičnih diagramov med ljudmi, visoka refleksija o kulturi in umetnosti – ki pa je vedno literarna, ne filozofsko suhoparna – slikovite odslikave pokrajine (prerije) in kot že rečeno: tematizacija vprašanja o poboju nedolžnih, kar zbuja pomisel na aktualne razprave v slovenskih razmerah – vse to je ob povedanem tista stran pripovedi, ki mu daje značaj modernosti, seveda ne v oblikovnem smislu (ta je veliko bliže klasiki kot novim poskusom modeliranja sižeja), ampak živosti snovi in pristopa k njeni življenjski sredici.

Knjiga ima nedvomno nekaj moralno aktualnega naboja, čeprav se le-ta javlja bolj v obliki vprašanj kot dokončnih ugotovitev. Zadeva zlasti meje naše svobode, meje užitka in odgovornosti do drugega, tiče pa se tudi političnih in etičnih vrednot; slednje predvsem v dejstvu o poboju tisočev drugačnih in v neobremenjenem življenju tistih, ki so zakrivali hudodelstvo in po vsem sodeč brez očitkov vesti izrabljajo naropano bogastvo. Res je, da slikarjeve raziskave moških in žensk iz Allanisinega kroga (ljubezenskega življenja Edgarja, Madam idr.) učinkujejo manj literarno, niti ne esejistično, in se zato navzemajo terapevtske vloge; toda celote vendar bistveno ne načenjajo, se pravi, ne trgajo njene pretežne literarne govornice, ki ne teče v prid "zdravju" in psihičnemu ravnesju bralcev, temveč razkrivanju in refleksiji o sodobni krizi eksistence.